

היגשים לשוניים בפרשת במדבר עז

דקדוקי קריאה בפרשה בהפטר ובראשון של נשוא

א ז	לִיהוֹדָה: הַלֹּמֶ"ד בַּחִירָק מֵלֵא, אֵין לִבְטֹא שׁוּא תַחַת הַיֹּ"ד שֶׁהִיא אֵינָה מְנוֹקֶדֶת כֻּלָּל
א ח	לִישְׁשָׁכָר: יֵשׁ לִקְרֹא לִישְׁכָּר וְכֵן בְּכֹל מְקוֹם, וְכֵן דּוֹבֵר עַל זֶה בַּפְּרָשָׁה וַיֵּצֵא וּבְיִשְׁלַח
א י	פְּדָהצֹר: הֵה"א נָחָה וְאֵינָה נִקְרָאת, קְרֹא: פְּדָצוֹר
א יד	אֶלִּיסָף: הַלֹּמֶ"ד בְּשׁוּא נָח, יֵשׁ לִקְרֹא 'אֶל־יִסָּף'
א יח	וַיִּתְּלֶדוּ: גַּעִיָּה בִּי"ד וְהַלֹּמֶ"ד בְּשׁוּא נַח ¹
א כא	שֵׁשֶׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: יֵשׁ לְהֵאִיץ אֶת קְרִיאַת הַתִּיבָה הַמוֹטַעֶמֶת בְּטַפְחָא לְהַסְמִיכָה לְתַבְרִי וּלְהַדְגִּישׁ בְּכָךְ שֵׁשׁ עֵיקַר הַהִפְסָק ²
א מז	וְהַלֹּיִם: הַלֹּמֶ"ד בְּשׁוּא נַח. הֶתְפַּקְדוּ: הֵה"א בְּקִמְצָא קֶטֶן, כֵּן הַדְּבַר בְּהַמְשָׁךְ בִּלְג, הִפ"א בְּקִמְצָא רַחֵב וְהַקִּרְיָא בְּשׁוּא נַע
ב יד	בֶּן־רְעוּאֵל: בְּתַחֲלִילַת הַפְּרָשָׁה הוֹפִיעַ 'רְעוּאֵל' בְּדִל"ת בְּמְקוֹם בְּרִי"שׁ בַּחֲנוּכַת הַנְּשִׂאִים (סוֹף נֶשֶׁא) וּבְמַסַּע הַמַּחֲנוֹת (י כ) שׁוֹב בְּדִל"ת
ב טז	וְשִׁנְיִם: הַיֹּ"ד בַּחִירָק וּבְדִגֵּשׁ חֶזֶק
ב כד	וְשִׁמְנֵת־אֶלֶפִּים: הָעֵמֶדָה קֵלָה בְּמ"ם בְּגִלְלֵה הַגַּעִיָּה שֵׁם
ב לא	לְמַחְנֶה דָּן: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִמ"ם
ב יב	וְהָיוּ לִי: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לֵה"א
ג ב	בְּנֵי־אֶהֱרֹן: גַּעִיָּה בְּבִי"ת!
ג ג	הַמְּשַׁחִים: הַמ"ם דְּגוּשָׁה כְּדִין אַחֲרֵי ה"א הַיִּדְיעָה, וְלִכֵּן הִיא בְּשׁוּא נַע אֵין כֹּאֵן מִפְּעֵל אוֹ מְפֻעֵל לְהַרְפוֹת אֶת הַמ"ם
ג ו	וְהָעֵמֶדָת: הָעֵמֶדָה קֵלָה בֵּה"א לְמַנּוּעַ הַבִּלְעָת הַעִי"ן הַחֲטוּפָה, הַדִּל"ת בְּשׁוּא נַח
ג יב	וְהָיוּ לִי: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לֵה"א
ג כז	הָעֵמֶרְמִי: הֵה"א בְּפִתַּח לֹא בְּקִמְצָא. הָעֵמֶרְמִי: הֵה"א בְּקִמְצָא לֹא בְּסִגּוֹל ה"א הַיִּדְיעָה סִגּוּלָה רַק לִפְנֵי גְרוּנִית בְּקִמְצָא רַחֵב לֹא קִמְצָא חֲטוּף (קֶטֶן), הַעִי"ן בְּקִמְצָא קֶטֶן, לֹא בְּקִיבּוּץ
ג לו	וְעֵמֶדָיו וְאֶדְנָיו: וְי"ו הַחִיבּוּר, לִפְנֵי פִתַּח בְּשׁוּא, לִפְנֵי חֲטוּף פִּתַּח בְּפִתַּח
ג מ	אֶת מִסְפָּר שְׁמַתָּם: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת אֶת
ג מא	בְּבִהְמָת: בִּי"ת רֵאשׁוֹנָה בְּשׁוּא וְלֹא בַּחִירָק
ד ג	כָּל־בָּא: 'בָּא' וְלֹא 'הָבָא', מְקַרָּה יַחֲיד שְׁבוּ אֵין ה"א הַיִּדְיעָה לִפְנֵי הַתִּיבָה 'בָּא'
ד ו	וְשָׁמוֹ: בְּמַלְרַע וְכֵן הַדְּבַר גַּם בְּהַמְשָׁךְ
ד ז	קְשׁוֹת: שִׁי"ן שְׁמַאלִית

¹ עפ"י מסורת התימנים יש בגעיה ביו"ד כדי להניע את השווא שלאחריה

² הרבה פסוקים במקרא המציינים מספר כלשהו באלפים, מוטעים דרגא-תביר-טפחא-מרכא-סו"פ. כבר ציינו בעבר את הבעיה המתעוררת בקריאת צירוף זה של טעמים, בעיקר בקרב האשכנזים, כאשר התביר הוא בעל משקל מוזיקאלי משמעותי יותר מזה של הטפחא למרות שזו מפסיק בעל דרגה גבוהה יותר מזו של התביר, כך שעלול להשתמע כאילו כתוב 'שישה וארבעים, אלף וחמש מאות 1,546 ~ 'במקום 'שישה וארבעים אלף, וחמש מאות' = 46500

ד טו וְלֹא-יִגְעוּ: גִּמְלָל בְּדָגֶשׁ חֶזֶק וְהַשְׁוּא נֶעַ

ד יט וְחִיּוֹ: בְּמַלְרַע

הַפְטֵרָה בַּמְדַּבֵּר הוֹשֵׁעַ ב:

ב וְשָׁמוֹ: בְּמַלְרַע

ה וְשִׁתָּה: הַהֲטַעְמָה בַּתִּיּוֹ פֶשֶׁט מְסוּמָנָה בַּשְּׁמָאל הָאוֹת הָאֲחֵרוֹנָה בַּמִּילָה³. צִיָּה: הִי"ד בְּדָגֶשׁ חֶזֶק וּבִקְמָץ, אֵין לִקְרוֹא 'צִיָּאָה'

ח הִנְגִי-שֶׁךְ: נו"ן רִאשׁוֹנָה בַּשְׁוּא נַח, עַל אֵף הַקּוּשִׁי, וְהַשִּׁי"ן שְׁמָאֲלִית

ט וּבִקְשָׁתָם: בְּמַלְעִיל, הַקו"ף רְפוּיָה וּבַשְׁוּא נַח

יב וְאִישׁ לֹא-יִצְלִינָה מִיָּדִי: טַעַם טַפְחָא בַּתִּיבַת וְאִישׁ

יג כָּל-מְשׁוּשָׁה: שִׁי"ן שְׁמָאֲלִית. חֲדָשָׁה: הַחִי"ת בִּקְמָץ קֶטֶן. וְכָל: בְּטַפְחָא וְלֹא מוֹקֵף

יד וְתִאֲנַתָּה: הַתִּיּוֹ בַּשְׁוּא נַח, לַמְּרוֹת הַקּוּשִׁי. וְאֶכְלָתָם: בְּמַלְעִיל

טו וְתַעֲד: בְּמַלְעִיל וְהַתִּיּוֹ פְתוּחָה, מִי שְׁקוּרָא בִּקְמָץ מִשְׁנָה מִשְׁמַעוֹת

יז וְנִתַּתִּי לָהּ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִתִּיּוֹ הָרִאשׁוֹנָה. וְעִנְיָנָה שְׁמָה: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִעִי"ן. וְכִיּוֹם עֲלוֹתָהּ

מֶאֱרֶץ-מִצְרַיִם: טַעַם טַפְחָא בַּתִּיבַת וְכִיּוֹם

יח וְלֹא-תִקְרָאִי-לִי עוֹד: צִירּוֹף קֶצֶת קֶשֶׁה, יֵשׁ לִשִּׁים לֵב לַמָּקוֹם הַמְּרַכָּא. בְּעֵלִי: עִי"ן בַּשְׁוּא נַח, לֹא בַּחֲטָף

כא וְאַרְשִׁיתִיךָ: מַלְרַע וְכֵן בְּרִאשׁ הַפְּסוּק הַבֵּא

כב וְיִדְעָתָ: הַעִי"ן בַּפְּתַח

רִאשׁוֹן שֶׁל נִשְׁוֹא:

ד כג לְצַבָּא: הַבִּי"ת רְפוּיָה

הַנּוֹסַח וּמִקְרוֹרוֹתָיו. הַמִּקְרוֹרוֹת שֶׁעַל פִּיהֶם קֶבֶע ר' מִרְדְּכִי בְּרוּיָאָר ז"ל אֵת נוֹסַח הַמִּקְרָא עֲבוּר 'דַּעַת מִקְרָא' וּבַהֲמִשָּׁךְ תַּנ"ךְ מוֹסֵד הָרַב קוֹק חוֹרֵב וִירוּשָׁלַיִם.

א , פְּדִה-צוֹר: לִשְׁד, מ"ש ?, מ"ג-ש. פְּדִה-צוֹר: ש מִלָּה אַחַת או שְׁתֵּי?

שְׁאֵלָה זוֹ נוֹגַעַת לַמַּלְיָם נוֹסְפוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה בַּמִּנְחָת שִׁי, וּלְפָנֵינוּ עֲדוֹת ר' יַעֲקֹב סְפִיר ז"ל עַל נוֹסַח כְּתָר אֲרַם צוֹבָה. אַחֲרֵיכֵן עֲמִישְׁדִּי דְּיוֹמִיָּהן שְׁנִיָּהם חֲדָא מִלָּה כֵּן

מִנְחָת שִׁי: <פְּדִה-צוֹר: רִאשִׁית חִילּוֹק בַּסְּפָר> אִם הוּא חֲדָא מִלָּה או תַּרְתִּי. טוֹבִירוֹ דְּמַגְלָה פ"ק אֵתָא בַּחֲדִיא אֵלּוֹ שְׁמוֹת שְׁאִינָן נַחֲלִיקִין, עֲמִיָּאֵל, עֲמִישְׁדִּי, צוֹרִיאֵל, צוֹרִישְׁדִּי, גְּמִלִיאֵל, פְּדִה-צוֹר,

³ כֹּאשֶׁר הַמִּילָה מוֹטַעֲמַת מַלְעִיל מְסוּמָנָה פֶּשֶׁט נוֹסֶפֶת עַל הָאוֹת הַמוֹטַעֲמַת. עִם זֹאת, בַּמִּילִים שְׁאִין סִפֵּק בַּמָּקוֹם הַטַּעַם הַסְּתַפְקוֹ כְּתַבִּי הִיד בַּפֶּשֶׁט בְּסוֹף הַמִּילָה, וְהַדְּפוּסִים סִימְנוּ גַם בַּמִּקְרִים הָאֵלֶּה. לְמַשַּׁל בַּמִּילָה נָהָ בְּרִאשִׁית ח יג; יִשְׁעִי נָד ט. הַמַּהֲרִי"ץ מַגְדוּלִי תִימָן וּמַגְדוּלִי מִדְּקָדִיקָה הִתְעַקֵּשׁ לְהַטְעִים מִילִים אֵלֶּה מַלְרַע וְכֵן נוֹהֲגִים הַהוֹלָכִים בְּעִקְבוֹתָיו כְּמוֹ "תוֹרָה קְדוּמָה". בְּתוֹכָהּ מִפְּעַל כְּתָר בֶּר-אֵילָן מִסְמָנִים פֶּשֶׁט אַחַת [מֵה שְׁלֻעֲנִיּוֹת דַּעֲתִי לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת, כִּי עֲלוּל לְהַטְעוֹת]. בַּרְיוּקֵט הַשּׁוֹת מְסוּמָן כְּפוֹל.

טוֹ וְבִירוֹ דְּמַגְלָה: יְרוּשָׁלַמִי מַגְלִיָּה פ"א חִי"א, עַב ע"א.

פְּדָה־אֵל, ע"כ. ובמסור' כ"י כלי' חדא קרי' וחדא כתב'. גם בעל^{טז} ערוגת חבושם בפ' י"א מנה פְּדָה־עוֹר עם השמות הדבקים דבוק מוחלט. אח"כ ראיתי^{יז} דהרמ"ה ז"ל שכתב פְּדָה־עוֹר בנוסחי דיקי' חדא מלח כתי', ומלא דה"א קדים לצד"י, ולא קריא, ומל' וי"ו בין צד"י לר"י"ש, ובמסור' כל שמות השבט"י חדא מלח כתי'. ואשכחן חד נוסחא כתי' ביה פדה עור תרתין מלין, עכ"ל.^ל [פדהעור].

א טז קריאי: לשד. קריאי: ש? אין כאן הבדל בכתיב ובקריאה. ההבדל הוא בשיטת הסימון.

א יז בשמת: ש, רמ"ה? בשמות: לשד, רמ"ה?, מ"ש מחלוקת כתיב.

עדות מאורות נתן: בשמות מלא ויו (תשובה) (ל"א) [ל"כ] אלא חסר ואו העתקה מגליון במדבר סז (מנחת שי מובא כאן עם הערות צבי בצר ז"ל).
בשמות^{לז} כך הכתיב בספרי תורה של תימן. בספרי אשכנז וספרד בשמות מלא ו'.
בבן אשר (כתר ארם צובא לפי עדות אבן ספיר), בריטיש מוזיאון, ששון הגרסא בלי ו'; בלנינגרד ששון ודפוס ונציה עם ו'.

וזה לשון המסורה הגדולה של כ"י לנינגרד על פסוק ב' (הלשון דומה גם בדפוס ונציה אבל אין שם פרוט פסוקים אלא הפניה לספר בראשית): שמות ט' מל' בתור': ויקרא האדם (בראשית ב כ) ויקרא להן שמות (שם כו יח) שאו את ראש דריש' סיפ' (לעיל פס' ב) ואת כל העדה (פס' יח) ראובן (פס' כ) שמעון (פס' כב) גד (פס' כד) מנשה (פס' לד) לאלה תחלק הארץ (לקמן כו נג).

וזה לשון המנחת שי: אשר נקבו בשמות: מחלוקת גדול ועיצום ראיתי בין גדולי החכמי' והספרים משנים קדמוניות, אם בשמות חס' וא"ו או מלא. אית נוסחי דכתי' בהו נקבו בשמות חס', וכן דרש ר' טוביהו בר' אליעזר^{לא} בפסיקתא שלו, >אשר נקבו בשמות כתיב, חסר וי"ו, מלמד שכל הצדיקי' כל זמן שגדולה מתוספת עליהם הם משפילים את עצמם, ולזה נוטה דעת בעל שמן ששון, שכך מצא בספר הבבלי ובספר שתי אחיות. ואסתיענו מגו מסרה דאמרה שמות ט' מלא' בתורה, ולא חשיב בהדיהו נקבו בשמות דאלמא חס' הוא. ובמקצת נוסחי דיקי' מל' וא"ו כתי' ומסרין עליה ל' מל'.^{לב} ודהרמ"ה ז"ל נסתפק בדבר ולא הכריע, דמסרה דאמרן מסייעא לסברא קמייתא. ובעל א"ת נתיישב בדבר, והכריע דמל' וא"ו הוא מכמה טעמי. חדא שכן מצא ברוב ס"ס וכמעט בכלם, וכן בהללי, ובקדמון. ותו דאשכח תרתי מסראתא דמסייען להאי סברא, חדא אמרה חכי בהדיא, בשמות ב' בתורה א' מלא וא' חס', נקבו בשמות מל',^{לד} ויקראו בשמת (סוף מטות) חס', ע"כ. וחדא אמרה חכי, ויקראו בשמת, ג' חסרין בליש',^{לה} בשמת אשר קרא, לה ובשמת תפקדו, ודין, ע"כ. ואילו^{לו} נקבו בשמות לא חשיב, אלמא דמל' הוא. ואף על גב דכתב דהרמ"ה בסוף דבריו דמסרה קדמיתא מסייעא לנוסחי דכתיבי חס', מסייע אין בו ממש קרי ליה, דהרמ"ה גופיה כתב ומסרה קדמיתא דאמרה שמות ט' מלא' בתורה, ולא חשיב בהדיהו נקבו בשמות, והיא שמות גרידא קחשיב, בשמות לא קא חשיב, אשתכח השתא להני נוסחי, דכל לישני' דשמות דשי"ן דידיה בצירי חס' וא"ו כתי', בר מן

^{טז} ערוגת חבושם: פרק יא, ל ע"א.

^{יז} דהרמ"ה: פדהעור.

^{לא} בפסיקתא: לקח טוב במדבר, פב ע"א.

^{לב} ודהרמ"ה: ש"ס.

^{לד} בשמת אשר קרא: בר' כו יח.

^{לה} ובשמת תפקדו: במ' ד לב.

^{לו} נקבו בשמות: פסוקנו.

עשרה, ט' מנהון שמות, וא' בשמות, ^לעכ"ל. ואם כן לא מסייעא ולא מידי, ^{לח}זכ"מ אח"כ שהעידו חכמי בורגוש, וגם בעל שמן שישון, על הרמ"ה ז"ל, שכך עשה מעשה ^{לט}וכתבו בספרו מלא. וכן דעת ^מהמאירי ז"ל. [בשמות].

יש לבצל דין (האור תורה והמנחת שי) לטעון שכוונת המסורה רק למלה שמות ללא אותיות לואי (ללא "לישנא"), לדעת ר' מ. ברויאר ז"ל אין כן דרך המסורה.

נוסיף עוד שזוהי אחת מתשע המחלוקות בכתוב בין ספרי תורה תימניים לשאר העדות, הרמ"ה לא הכריע במחלוקת זו.

יצוין עם זאת שנראית מגמת פני האור תורה והמנחת שי להגיע לנוסח בן-אשר. כאן זכינו שהרב יעקב ספיר מגדולי מדקדקי דורו (נוסף להיותו גאון בתורה) בביקורו בארם צובא שאל את חכמיה לנוסח בן אשר בזה. הם פתחו את ספר בן-אשר המכונה כתר תורה של ארם צובא ונמצא כתיב חסר. מסתבר שלו היה זה לעיני האור תורה ובעקבותיו המנחת שי – הם היו מכריעים לכתוב ללא ו'. ועוד הערה, הקביעה הסופית של נוסח כתיב ספרי התורה אשכנז נעשתה רק לפני כמאה וחמישים שנה ע"י "קסת הסופר". לפניו לא היתה אחידות מוחלטת בנוסח התורה. **ע"כ מגליון במדבר סז.**

א יח **וַיְתִלְדוּ: לֹשׁ, מ"ש. וַיְתִלְדוּ: ש; לגלגלתם: שד. לגלגלתם:ל** הערה 1

תיבה זו מובאת רק ברשימת האותיות הגדולות של ל. ולא ברשימות המקבילות של מ"ג"ד בר' א א; דה"א א א; או"א 82, 83. במחלוקת הראשונה נחלקו על הגעיא אם היא בהברה של הי"ד הראשונה או השניה. כא"צ מצטרף ליו"ד השנייה כעדות מאורות נתן פתח ורפה כן ומתג ביד תנינא

מנחת שי: **וַיְתִלְדוּ:** <אין מאריך ביו"ד ראשונה> כתו' ^{כא}במכלול (דף פ"ט) שע"י הפעל רפה אשר לא כדת להקל, ובפתח פ"א הפעל, וכן ^{כב}הדשנה מחלב (ישעיה ל"ד). ^{כג}ובשרשים שרש ילד כתב היו"ד ^{כד}מעמדת בגעיא, וכן הוא ^{כה}לב"א. **[וַיְתִלְדוּ].**

ברור שהכוונה ליו"ד משורש ילד ולא ליו"ד העתיד.

במחלוקת השנייה לניגוד גורס גימ"ל ראשונה רבתי, אבל מלבד מרשימות לניגוד עצמו אין לכך סימוכין אחרים.

א כב **לגלגלתם: לֹשׁ ש, מ"ש. לגלגלתם :ד, מ"ק"ד** הערה 1*

לגלגלתם

הלמ"ד השניה "אין לה כובע בראשה". כך נראית מלה זו בונציה: **לגלגלתם** והערה בגליון לקוחה מבעל הטורים כאן: הלמ"ד השנית דגלגלתם דשמעון עשויה כמגירה וזקופה ואין לה כובע בראשה, לפי שהורה נשיא בית אב לשמעוני זנות בישראל בגילוי הראש [משמעו חוצפה ופרהסיה] ובקומה זקופה:

^{לז} עכ"ל: עד כאן לשון הרמ"ה.

^{לח} זכ"מ אח"כ (=וכן מוצא אחר כך): א"ת על אתר.

^{לט} וכתבו בספרו מלא: עכ"ל אור תורה.

^מ המאירי: אות השי"ן, יט ע"ב.

^{מא} במכלול: סח ע"ב.

^{מב} הדשנה: ישי ל"ד ו.

^{מג} ובשרשים: יל"ד, 140 ע"א.

^{מד} מעמדת בגעיא: עכ"ל ספר השרשים.

^{מה} לב"א: חילופים – ד ('ויתלדו').

מנחת ש"י: **לְגַלְגֻּלְתָּם**² דלבגי שמעון: למ"ד שלישיית בלא שזא³ בס"ס לא גשתנית למ"ד שנייה
 דלגלגלתם מכל למ"דין שבתורה **נ** כמו ששינה המדפוס⁴. ובעל א"ת הרבה דברים על זה, ואין
 לי בהם חפץ. [לְגַלְגֻּלְתָּם].

אור תורה: **אמר מנחם סיכה המדפוס נורת למד**

**זו עשאה כמגירה וסתר ראשה וכתב סכך נריך להיות . וטעה שלא אמרו כלמד סכיה דגלגלתם דהיינו
 למד שלישיית דגלגלתם שלא כלמד סכיה דגלגלתם שהיא ראשונה דגלגלתם. גם לא כל כך אמרו לא
 עשויה כמגירה וזה כספר אשכנזי אך בירושלמיים ובהללי וכפ"א אין זכר מזה רק באחד מחשוביהם
 מנחתי כתוב כנליון כך כמורה לגלגלתם ומחסיר למדכחאי מגירא מכל למד פ"כ . ואין משמען של
 דברים אלו שהיא עשויה כמגירה אך משמע שהיא משוכה בדבר שהיא כוהנ. ככל למד אלא שזו יותר
 מכלן ואין כל למד עשויה כמגירה עד שיאמר וזו יותר מכלן . וכראה שהשכני הוא כפיין הכליטת
 והיכויח למעלה משורת האותיות כי כך היה מנוייר באותו ספר והנה כל למד כולטת ויונאה למעלה
 וזו יותר מכלם להורות שינא חזן מסורת ישראל וכל שאין מגירא מלשון מגירא שמגירים הם הענינים לא
 באותם ששכני במנחות דף פ"ז ורק הגיר של שמרים שפירושו סלון היין היונא מן החכמים וכדכתיב כמים
 מגירים במורד כך מגירא מכל למד ר"ל כמחכת ויונאה והולכת יותר מכל למד לרמזו שחטא בסלון שלו
 שהוא אינר קטן סקרא אמה מלשון אמת המים וזרק הגיר האמר דלא אנטריך בריס גלי . ולכך בא שכני
 זה בגלגלתם לגלגלתם דלכפי שמעון כי ראשם וכשיאם של בני שמעון שכה את עצמו . ולרמזו עוד זה
 בא השכני כלמד ראשוכ של גלגלתם רמו לראשון ואף על פי שזו הלמד היא סכיה כמיכה אין לחוש ללמד
 הראשונה של גלגלתם כי שמוסית היא ואינה מעיקר התיבה . ועוד אכי אומר כי היתה למד זו מגירא
 מכל למד לרמזו על חכמת והניאוף שפשה זמרי כי גם משמעות וס ככלל מגירא כדאמרינן בעובדא
 דרכי שדר ליה גריגיא כלומר זכמה גירא עיין פ"ק דע"א ותרנוס כואף אשס דנייר אמתא . ועוד אכי
 אומר כי לכך למד זו יונאה חזן מסורת האותיות יותר מכל למד לרמזו כי גלגלתם וראשם של בני שמעון
 בתחבר עם הוונה סנקראת כפקת כרא כלשון ארמי . ומתוך כל זה סכתבתי כראה פירושי זה כפיני
 בפתור ופרסוראיתי לכפל הטורים לל דברים כזה ולא כתברו בעיני . והאירוי לל כתב לגלגלתם
 כלמד הסכיה מחזקת עכ"ל . וראוי שתתעורר דהדקאמר למדיכחאי מגירא מכל למד מכלל דאערכאי
 פליגי וסכרי שלמד זו כמשפט כל הלמדין היא ולא כסמכית כלל והיינו שלא כזכר עבין זה ככל שאר סכ**
חוס דקימא לן כמערכאי

כאמור, בגליון ונציה העתיקו את דברי בעל הטורים 'עשויה כמגירה וזקופה ואין לה כובע
 בראשה'. כך שלמדפוס ונציה היה על מה לסמוך.

אבל האור תורה טוען שלהפך היה צריך להרים את הלמ"ד יותר, בנוסף הוא טוען שכוונת אותו
 מדרש ללמ"ד הראשונה שאחרי למ"ד השימוש. הוא גם מתווכח על משמע 'עשויה כמגירה',
 ובהמשך מביא שיש בזה רמז לזנות.

ונציה מביא מנהג סופרים שכנראה נהג בימיו. ויש הרבה מנהגים כאותיות לפופות שנשתקעו
 במשך הזמן או לא פשטו אלא במקצת עדות.

עשרים שנה ומעלה: לשד. עשרים שנה ומעלה: ש א כח
 כמדומה שמהפך אינו טעם מתרדף (אינו בא רצוף).

א נג והלויים: לשש. והלויים: ד ננסה להביא את חלוקת הקטע הראשון של הפסוק לפי
 שתי ההטעמות. {וְהַלְוִיִּם יִחְגְּנוּ סְבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת} {וְהַלְוִיִּם יִחְגְּנוּ סְבִיב} [לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת]

² ראה הערתי ל'גלגלתם' דלעיל (פסוק יח).

³ הערה זו בדבר שזוא הלמ"ד השלישית לקוחה מא"ת על אתר [ונראה להוציא מדפוס ונציה ש"ד].

⁴ כמו ששינה המדפוס: ד ונציה ש"ז על אתר (וראה מסורה צדית של ד שם).

לפי ונציה: {וְהַלְוִיִּם} [יִחְגְּנוּ סָבִיב] לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת. ונציה מבליט יותר את הלויים.

ב יב צוֹרִישְׁדִּי: שש, מ"ש, מ"ג-ש. במ"א. צוֹרִי-שְׁדִּי: ל. צוֹרִי שְׁדִּי: ד שלוש אפשרויות. מלה אחת; מלים מוקפות; מלים נפרדות וטעם לכל מלה. מנחת שי: **צוֹרִישְׁדִּי**: מלה חדא כתי, "זבמס' סופרי" איתא בחדא הכל שזין שאין חולקי, עמיאל, עמינדב, צוריאל, צורישדי. ועיין "מ"ש בריש סידרא. [צורישדי].

ב טו חמשה: ששד. חמשה: ל לא פעם ראשונה של השמטת דגש בלנינגרד.

ב יז ונסע אהל-מועד: לשש. אהל²: ד הערה 2

הגציה הראויה לבוא באל"ף נתפסה בד כמרכא, וכתוצאה מכך נתבטלה ההקפה. בכתבי היד מרכא היא קו ישר באלכסון לצד שמאל וטיפחא באלכסון לצד ימין⁴, וגעיא קו מאונך. לעתים הקו הישר הוא מרכא או טיפחא, ולפעמים הגעיא יצאה באלכסון במקצת. וצריך נסיון רב כדי להבחין בכל מקום אל נכון. ראה למשל בדיון על תעוררו בגליון שיר השירים סז (והובא גם בגליון עז). זו כנראה הסיבה שבספרים שאינם מדויקים כל צרכם המרכא שבמלת התביר מופיעה כגעיא, כמו שהוזכר כאן כמה פעמים.

ב כה מחנה ין: לשש. מ"ש. ין: ד נוסח ונציה נראה שגיאת ניקוד פשוטה.

מנחת-שי: **מחנה ין**: הדלי"ת רפה, ובה תביר. [ין].

עמישדי: ל? שש, מ"ש, מ"ג-ש במ"א. עמי שְׁדִּי: ד מנחת שי: **עמישדי**: מלה חדא, "כמ"ש בריש סידרא. [עמישדי].

ב לד כן-חננו: לש. כן-ש היש געיא?

ג ב כני-אהרן: לש, מ"ש. כני-ש; הבכר: ששד, רמ"ה, מ"ג-ל דכ' טו. יט. הבכור: ל

מנחת-שי: **כני-אהרן הבכר**: חבי"ת בגעיא. [כני-אהרן].

לגבי מחלוקת הכתיב, ההכרעה בעד הכתיב החסר.

הבכר | נדב לשד, פס. הבכר ש כ"י ש אינו גורס את הפסק.

ג ד כהקרבם לש. מ"ש. כהקרבם: ש ששון אינו גורס את הגעיא.

מנחת שי: **כהקרבם**⁷ חבי"ת בגעיא. [כהקרבם].

ג ו והעמדת שש. והעמדת ל? ספק געית שוא בלנינגרד.

³ זבמס' סופרי: פ"ה ח"י.

⁴ מ"ש: מ"ש במ' א י ('פרחצור').

⁴ הגופן 'עזרא סיל' (ezra sil) נותן את הטעמים כצורתם בכתבי היד.

⁵ כמ"ש: מ"ש במ' א יב.

⁷ נורצי כתב בטעות את 'כהקרבם' מלא י"ד.

ג יט **קָהַת: לשש, מ"ש. קָהַת: ד'** מודעת זאת שקדמונינו וכן מנהג תימן עד היום מבטאים שווא נע שלפני גרונית כעין ניקוד הגרונית. כאן ונציה מנקד חטף-קמץ לפי שיטה זו. גם כתר ארם צובה נוהג כן וכן נראה בהמשך הפרשה ומניקוד שם זה בנביאים וכתובים. מנחת-שי: **קָהַת:** חקו"ף בשוא לבדו, ויעשה כן כולם. [קָהַת]. מנחת שי לשיטתו למעט בחטפים באותיות שאינן גרוניות.

ג כד **כִּיתָאב: ל. כִּיתָ: ש** ההכרעה בעד הגעיא.

ג כו **על-המשכן: לשש. עַל-: הס; מִתְרִיו: לשש. מִתְרִיו: ד'** כאן ההכרעה היא שאין געיא; בונציה נקרא ככתיב וקרי ומשונה למדיי.

ג כז **הַעֲמָרְמִי: לשש, מ"ש? הַעֲמָרְמִי: ד'** ונציה מנקד 'לפי הכלל': ה"א הידיעה שלפני ארע בקמץ אא"כ העי"ן קמוצה, לפני החע קמוצות מנוקד מנוקד בסגול. הכלל של קמץ לפני עי"ן אינו יציב ויש לו חריגים רבים. בספרים הרגילים בדרך כלל מנוקד 'לפי הספר' מלבד חריגים כמו בַּעֲצָם (במדבר יט, יח). יש לנו עדות שבכתר ארם צובה מנוקד בפתח.

מאורות נתן: **הַעֲמָרְמִי** קמץ ל"כ [=לא כן] אלא פתח

מנחת שי: **הַעֲמָרְמִי:** במקצת ספרים חז"א בפתח. [הַעֲמָרְמִי].

הַעֲזִיאִלִּי: לשש, מ"ש. הַעֲזִיאִלִּי: ד' דובר כבר על מנהג המקורות לסמן קמץ חטוף (קטן)

ע"י ניקודו בחטף קמץ. בכתר ארם צובה נוקד בקמץ בלבד: **ק" לבד** **כן**

מנחת-שי: **הַעֲזִיאִלִּי:** העי"ן בקמץ לבד, והוא חטוף מפני דגשות חז"ן. וכמוהו לחברוני לַעֲזִיאִלִּי (דברי הימים א, כו, כג). [הַעֲזִיאִלִּי].

הַקָּהַתִּי: לשש, מ"ש. הַקָּהַתִּי: ד'; אֲלִיצֶפֶן: שד. אֲלִיצֶפֶן: ש? אֲלִיצֶפֶן: לבדומה לפס' יט.

מאורות נתן: **הַקָּהַתִּי** ל"כ אלא הקוף בק"ח

מנחת שי: **הַקָּהַתִּי:** בס"ס חקו"ף בשוא לבדו, וכן כולם. ⁸ [הַקָּהַתִּי?].

ג לא **והמִסֵּךְ: לד. והמִסֵּךְ: ש**

ג לו **וכל-כליו: ד. וכל-כליו: לש; ויתדתם: לשש, מ"ש. ויתדתם: ד**

מנחת-שי: **ויתדתם:** בכל ספרי כ"י מדוייקי וגם בדפוס ישן, אין יו"ד בין תי"ו לדל"ית. וזו היא מסורת "חרמ"ה ז"ל, ויכול יתדתיו, דלכל כלי המשכן סוף תרומה, חס' וי"ו ומל' יו"ד בתראה

⁸ נוסחו של נורצי בתיבה 'הקחת' להיקרויותיה איננו אחיד. למרות קביעתו (כאן ובבמ' ד לו) שבספרים ספרדיים חקו"ף מנוקדת בשווא בכל היקרויותיה של חתיבה, הוא עצמו לא נהג כן, שחרי בד"ה א ט לב העיר על 'הקחת' שחיא בחטף קמץ, וכך ניקדה בדיבור-המתחיל. אף ראוי לשים לב שבבמ' כו נז קבע שרק 'במקצת ספרים חקו"ף בשוא לבדו, ובטרמינולוגיה של נורצי 'מקצת' פירושו 'חלק', ראה למשל הערתי לירבבות' (במ' י לו). וראה דבריו להקחת' גם ביהו' כא ד; כא י; ד"ה א ו יח; ו לוט; ד"ה ב כט יב. כמו כן ראוי לשים לב לכך שרק בשלושה מתוך תשעת המקומות שבהם עסק ב'הקחת', ניקד נורצי את הדיבור-המתחיל בשווא בקו"ף (ובשישה ניקד בחטף קמץ). ראה מבוא, עמ' 43.

⁹ חרמ"ה: ית"ד.

¹⁰ וכל יתדתיו: שמו' כז יט.

קדים לז"ו דסוף תיבותא כתי, ומס' עלי' כולח' חסרי', כלומ' חסרי' זי"ו, ודכות' טוכל' יתדת החצר נחשת, חס' זי"ו כתי, וכל' לישנ' באורית' דכות' חס', ודכות' וכל' היתדת טו (דסוף ויקחל) חס' זי"ו כתי, י"א מיתריו ויתרתיה (דאלה פקודי) חס' זי"ו ומל' י"ד קדים לה"א כתי, י"ו ויתדתם ומיתריהם, תרין, חד בודבר, וחד בגשא, ותרזיהון חסרי' זי"ו כתי. [ויתדתם].

ג לח אהל-מועד | לשש. מ"ש. פס. אהל-מועד: ד ונציה אינו גורס את הפסק.
מנחת שי: מועד | בפסק. [אהל-מועד].

ג מב בכור: ששוד, רמ"ה, מ"ג-ל שמ' ויד. בכר: ל

ג מג ויהי קל-: לשש, מ"ש. קל-: ד; שמת: שד, מ"ש, מ"ג-לש א כד. שמות: לש
ונציה מדגיש אחרי יהו"א; מחלוקת כתיב.
מנחת-שי: ויהי קל: חכ"ף רפה. [קל-בכור]. שמת: כ"כ חס' וא"ו בהעתק חללי ובכל ספרי כ"י
מדוייקי' ודפוס' ראשונים שאינו מחמלא', כ"כ מ"ש למעלה. [שמת].

ג נ בכור: לש, ש', מ"ש, מ"ג-ד בר' מוח. בכר: ד
מנחת-שי: מאת בכור: מל' וא"ו, שאינו מחששה חסרי' בתורה, וס' נמס' כ"כ מ"ג פ' ויגש, וכן
כתבם כ"כ הרמ"ה ז"ל. [בכור].

ג נא הפדים: לשש, מ"ש. הפדים: ד למה מדגיש ונציה את היו"ד? פדוי ביחיד כמו
פתוב ביחיד, פדויים ברבים כמו פתובים ברבים. הכתיב החסר הפדים אינו עושה את התנועה
קטנה. ככל הנראה לא מדובר כאן בדגש אלא בסימן על תנועת השורק כעין הדיון על קריאי
העדה לעיל א טז.
וכבר הזכרנו כלל סרק בניקוד רבים של מלים המסתיימות ות כמו רשות מלכות אפשרות מציאות
וכד', לפי הכלל שמלמדים הרי הוא דומה למלים המסתיימות [י] ית היו"ד הנחה הופכת להיות
מונעת ודגושה כמו מְשָׁפִיּוֹת (תהלים עג, ז). מכאן הניקוד **המוטעה** רְשִׁיּוֹת אֶפְשָׁרִיּוֹת מְצִיאוֹת גְּלִיּוֹת
וכו'.

הסיבה לניקוד **מוטעה** זה הוא ספרי מקרא שגויים שבהן הַחֲנִיּוֹת (ירמיהו לו, טז) בדגש ביו"ד, וכן
מְלִכִּיּוֹת (דניאל ח, כב).
בספרים המדויקים כא"צ (ירמי') ולנינגרד וכד' היו"ד אינה דגושה. כנראה מטרת הדגש' היא
ניקוד שורק בנוסף לסימן הקיבוץ של שלוש נקודות באות שלפני היו"ד. ויתכן שזו מטרת הדגש
כאן בונציה.
מנחת-שי: הפדים: ל' וחס' זי"ו, וחי"ד בלא דגש. [הפדים].

^{טו} וכל יתדת החצר: שם.

^{טז} דסוף ויקחל: שמי' לח כ.

^י את מיתריו: שמי' לט מ.

^{י"ו} ויתדתם ומיתריהם: במ' ג לז; ד לב.

^{יז} כמ"ש למעלה: מ"ש במ' א יז ('אשר נקבו בשמות').

^{יח} במ"ג פ' ויגש: מ"ג – ד בר' מו ח.

^{יח} הרמ"ה: בכ"ר (חמסורה וחרמ"ה שם מונים שבעה, וחשיבתי הוא בכ"ר – דב' טו יט).

ד ב/ד טו קהת: לשש, מ"ש ג יט. קהת: ד נדון לעיל.

ד יב אַת-כל-כלי: לש. אַת- ש

ד יד עליו (3): לשד. עליו: מ"ש לפי המנחת שי יש כאן זקף.
מנחת-שי: עליו: בלמוד בזקף קטן.¹⁰ [ופרשו עליו?].

ד טו אַהרן: ל. ב"א. אַהרן: שש, ב"נ³ הערה 3
כך הובנה שיטת ב"נ על ידי י' ייבן (כא"צ עמ' 174).

ד יח הקהתי: וכו' הדיון על זה לעיל ג כז.

דפי פרשת השבוע בר-אילן פרשת במדבר תשס"ו

איסור ראיית ארון הברית

ד"ר אלכסנדר קליין

המחלקה למתמטיקה ומכללת אשקלון

מובא בסוף פרשתנו: "וְלֹא יָבֹאוּ לְרִאיוֹת כְּבֹלֵעַ אֶת הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ (במדבר ד, כ)". מכאן אזהרה לבני לוי שבעת פירוק המשכן לא יסתכלו בארון הברית לפני שהכוהנים יכסו אותו. ישנה מחלוקת בין הראשונים אם איסור זה נמנה בתוך איסורי התורה. לפי ר' סעדיה גאון (ספר המצוות, מצווה ריב). ואחרים [ראה אנציקלופדיה תלמודית, ערך "ארון", עמ' קצח, הערה 135, שם מובאים דברי ר' שמעון בן גבירול וספר יראים השלם סימן שנב]. זו מצווה לדורות, אחת מתרי"ג המצוות, ואילו לפי הרמב"ם ספר המצוות כלל שלישי מצווה זו אינה לדורות ונוהגת במדבר בלבד, ולכן אין למנותה במניין הלאווים.
לפי המדרש, האמור בפסוק אינו בגדר אזהרה בלבד, אלא בתקנה שקבע משה רבנו על-פי ה', כדי לעצור סדרת אסונות שפקדו את בני לוי בגלל שהביטו בארון הברית. כך מובא במדרש רבה:

רוצה אתה ללמוד באיזה עניין מתים בני קהת? ... כשהיו באים לטעון את הארון, היו מפרקים את הפרכת מפניו והיו זנים עיניהם מן הארון. לפיכך היו מתכלים, שנאמר (שם' לג: כ) 'כי לא יראני האדם וחי'. והיאך עשה להם משה תקנה? אמר לו הא-לוהים, בשעה שהיו מפרקים את המשכן, לא יהיו בני קהת מפרקים את הפרכת מפני הארון, אלא יהיו בני אהרן נכנסין ומפרקים אותה, מפני שהם כוהנים, ויכסו את הארון, וכן השולחן, וכן כל הכלים הנזכרים לו. ובזה היה להם תקנה שלא ימותו אם אינם מסתכלים בארון. (במדבר רבה פרשה ה, ד"ה ט אהרן ובניו).

במקרא ישנם מקורות נוספים הנותנים ביטוי לאיסור ולסכנה הכרוכה בהסתכלות בשכינה או בארון, או בהתקרבות-יתר אליהם. להלן נפרט אותם:

- 1) התגלותו של הקב"ה בהר סיני הייתה מלווה בהוראות קפדניות בדבר ההכנות שיש לעשותן כדי להתקדש לקראת המעמד ובדבר מידת ההתקרבות המותרת לעם ולכוהנים (שם' יט: יב-כד). ממה שנאמר בתורה משתמע כי הקב"ה הוא אל שלא ניגשים אליו בקלות, [וכן נאמר (יש' מה: טו): "אכן אתה אל מסתתר."]. וחריגה מהכללים בעת ההתגלות יש בה סכנה מוחשית. מידת ההרחקה איננה אחידה לכל שכבות העם, אלא תלויה בדרגתו של האדם.
- 2) מובא בסוף פרשת משפטים (שם' כד: ט-יא):

¹⁰ [ר' זולף היינדהיים אומר ב'מאור עיניים' כאן: 'מזה שהגיה בעל א"ת ואמר 'עליו בזקף' כוונתו על 'ופרשו עליו' שלפני זה, שבפסוק 'ודשנו' (לעיל, יג), והוצרך להגהה בעבור שבמ"ק (=שבמקרא קטנה) של שנת ד"ש נשמט הטעם ממנו לגמרי [...]. וחרב בעל מ"ש העתיק כל הגהותיו בדרכו, וגם כאן העתיק אך שלא במקומו הראוי.].

וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וָאֵבִיחָהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיַּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו
כְּמַעַשְׂהָ לְבִנְתָּהּ הַסְפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר. וְאֵל אֲצִילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ וַיַּיָּחֲזוּ אֶת
הָאֶזְ-לֵהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ.

רש"י מבאר: "נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה". אמנם לא ברור מתוך הפירוש מה היה המראה שאצילי בני ישראל חזו בו, אבל המסר ברור: החיזיון הזה – סכנת מוות כרוכה בו. (3) על-פי הנאמר בפרשת אחרי מות (ויק' טז:א-ב), אפילו הכוהן הגדול יתחייב מיתה בידי שמים אם ייכנס לקודש הקודשים שלא בזמנו ובלי ציווי מפורש, כפי שאכן אירע לנדב ואביהוא.

(4) ה' אומר למשה רבנו (שמ' לג:כ): "לֹא תוֹכֵל לִרְאֹת אֶת פָּנַי כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי". כאמור, המדרש (שם) קושר אמירה זו לאיסור ראיית ארון הברית, שהוא מקום השראת השכינה. [ראה מאמרי "על משמעותם של הכרובים במשנת הרמב"ם" - **מגדים** - ביטאון לענייני מקרא, גיליון לז - אדר א' תשס"ג, עמ' 36 - 38]. על-פי אותו פסוק ניתן להסביר את חששו של מנוח באמרו: "מִזֶּמֶת כִּי אֱלֹהִים יִרְאֵנוּ" (שופ' יג:כב).

(5) אחרי שהפלשתים החזירו את ארון הברית עבר הארון בבית שמש, ואז אירע אסון גדול לתושבים שהציצו בו. כך מסופר (שמ"א ו:יט):

וַיֵּד בְּאֲנָשֵׁי בֵּית שֶׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בָאֲרוֹן ה' וַיֵּד בָּעַם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם כִּי הִכָּה ה' בָּעַם מִכָּה גְדוֹלָה.

לפי הרד"ק, "פתחו אותו (את הארון) וראו מה שבתוכו לפיכך אמר בארון ולא אמר ארון". (6) אף נגיעה בארון היא עברה, גם אם הוא מכוסה. לפי ראב"ע, הסיבה שהותקנו בדים לאחוז בהם בעת נשיאת הארון היא כדי שלא יצטרכו לנגוע בו (במ' ד:כ). וכך מתאר הכתוב בשמואל (ב ו:ו-ז): "וַיָּבֹאוּ עַד גֵּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא אֶל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֲזוּ בוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר. וַיַּחַר אָף ה' בַּעֲזָה וַיִּכְהוּ שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל חֶשֶׁל וַיָּמָת שֵׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים". חז"ל הרחיבו את איסור ההסתכלות בארון לאיסורי הסתכלות נוספים בעבודת הקודש. מובא בגמרא (בבלי חגיגה טז ע"א):

כל המסתכל בשלשה דברים עיניו כהות... המסתכל בכוהנים בזמן שבית המקדש קיים, שהיו עומדים על דוכנן ומברכים את ישראל בשם המפורש (רש"י: שהשכינה שורה על קשרי אצבעותיהם).

ובשולחן ערוך נפסק להלכה (אורח חיים קכח כג): בשעה שהכוהנים מברכים העם... העם יכוונו לברכה, ויהיו פניהם כנגד פני הכוהנים, ולא יסתכלו בהם. הגה: וגם הכוהנים לא יסתכלו בידיהם. וה"משנה ברורה" מבאר:

בזמן המקדש שהיו מברכים בשם המפורש והשכינה הייתה שורה על ידיהם, היה אסור אפילו ראייה קצת, מה שאין כן בזמן הזה, ומכל מקום נוהגים גם עכשיו שלא להביט בהם כלל.

כנגד זה, האיסור לראות את הארון – איסור שעונש חמור חל על מי שמפר אותו – אינו גורף, אלא תלוי בזהותו של המסתכל. הרי האיסור שבפרשתנו חל על בני לוי בלבד, ואין איסור כזה לכוהנים. כך גם משמע מסיפורו של מנוח המובא לעיל. ועוד, על-פי הגמרא מסתבר שבחגי ישראל גילו את הארון לעיני כל עולי הרגל, כדלהלן:

בשעה שהיו ישראל עולים לרגל מגלים להם את הפרוכת, ומראים להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה. מתיב רב חסדא: "ולא יבאו לראות כבלע את הקדש" (במ' ד:כ) ... אמר רב נחמן: משל לכלה, כל זמן שהיא בבית אביה - צנועה מבעלה, כיון שבאתה לבית חמיה - אינה צנועה מבעלה.

נמצאנו למדים כי בימי בית ראשון, וכאשר עם ישראל נהג כשורה, הוא השיג רמה כזאת של קרבה עם הקב"ה, שכל בן ישראל העולה לרגל הורשה להביט בארון הברית בלי שייפגע. ואילו אחרי שנגנז הארון - כל ניסיון להתקרב אליו היה קטלני. כך משמע ממה שנאמר בירושלמי (שקלים ו, א):

מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק, וראה את הרצפה שהיא משונה מחברותיה. בא ואמר לחברו, לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצאה נשמתו, וידעו בייחוד ששם הארון גנוז.

מדוע האנשים מתים כאשר הם מנסים להתקרב לארון?
 ניתן להצביע על כמה סיבות אפשריות כדי להסביר תופעה זו:
 (א) יש בארון כוח סגולי מזיק לבריות. כך כותב יחזקאל קויפמן: יחזקאל קויפמן, **תולדות האמונה הישראלית**, כרך ראשון, ספר ראשון, תל-אביב תשכ"ד, עמ' 469.
 היסוד הנימוסי-הפולחני שבדת המקראית טבוע במטבע "מגי" מובהק. האמונה המקראית בשפע הקדושה או הטומאה הדבק בחומר או הנאצל ממנו, שרשה הראשוני באמונה שבחומר ההווה טבועות סגולות-נצחיות. לכאן שייכת האמונה... בקדושה הדבקה בעצמים מסוימים... כגון קדושת הארון והסכנה הכרוכה בה.
 לדעתי, יש לדחות הסבר זה, המזכיר את השקפת העולם הפגנית [קויפמן עצמו מעיר כי לפי תפיסת המקרא, אין בחטא עצמו כדי להעניש את החוטא, שכן בין החטא ובין העונש פועל תמיד רצון ה' (שם, עמ' 454). דבריו שצוטטו לעיל נוגעים ל"שכבה המגית שבמקרא" (עמ' 469)]. הרי נוכחנו לדעת כי הסכנה אינה גורפת, היא תלויה בנסיבות, ובעיקר בזהותם של המנסים להתקרב לארון ובכוונותיהם.
 (ב) המוות למציצים בארון הוא עונש למזלזלים בו: כך מסבירים הפרשנים את האסון שפקד את תושבי בית-שמש. הרד"ק - המסתמך על תרגום יונתן ועל דברי חז"ל - כותב כך (שמ"א ו:ט):

'כי ראו בארון' - ת"י על דחדיאו ודחזו ית ארונא דה', כמו שאמר 'וישמחו לראות' ובדברי רז"ל 'משום דחזו ויך באנשי בית שמש'. ונחלקו בזה: מהם אמרו שהיו קוצרים ומשתחוים, כלומר שלא הניחו מלאכתם בעבורו, ומהם אמרו שאמרו דברים אשר לא כן כנגד הארון, ואמרו 'מאן אמרייך דאמרית ומאן פייסך דפייסית'. ובדברי הדרש הזה יהיה פירוש 'ראו' כמו לראות בך והדומים לו, שמפרשים אותם לשון בזיון.
 (ג) רצונו של הקב"ה למנוע קרבה בלתי-מבוקרת אליו ואל כל מה שמשמש להשראת שכינתו. כך משתמע מההוראות החמורות המלוות את גילוי השכינה במעמד הר סיני. כך גם ניתן להסביר את מה שאירע לנדב ואביהוא.
 נמצאנו למדים כי איסור ראיית ארון הברית יחד עם איסורים נוספים, הוא ביטוי למגמה של שמירת מרחק מהקודש, אלא אם כן יש היתר מיוחד לכך. כוונת העונש החמור על איסור זה היא להזכיר כי כל פרטי הפולחן המאפשרים קרבה לה' הם אלה שנקבעו על ידו, והם בלבד, ואין מקום להתלהבות ההורסת את המחיצות המוגדרות היטב שבינינו ובין אלוֹקֵינו.

הפטרת במדבר

הושע ב ז הבישה: אל, מִקְאֵלֶד יואל א יב. הובישה: ד

י וְכִסְף: אל. וְכִסְף: ד הסיפא של הפסוק: וְכִסְף הַרְבֵּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשָׂו לַבָּעַל: הטעמת פשטא מפסיק כאן, אינה מסתברת וספק אם אפשרית.

יב וְאִישׁ לֹא־יִצִּילָנָה: אל. וְאִישׁ לֹא־יִצִּילָנָה: ד יש להצטער על הקוראים לפי ספרים מוטעים ע"פ ונציה.

יד והשמתי: אל, מִשִּׁוּן. והשמתי

מנחת שי: והשמתי - בהרבה ספרים כ"י ודפוסים ישנים בטעם רביע וספרים אחרים בשזופר:

טו וְתַעֲד: אל, מִקְאֵלֶד. וְתַעֲד: ד ניקוד הקמץ מתאים ללשון עדות.

יך עלותה: אד, מִק, מִג־אל. עלתה: ל

יח בְּעָלִי: אל, מִש. בְּעָלִי: ד חטף-פתח בא בלשון רבים בְּעָלִי, בלשון יחיד הנטייה היא לשווא נח. מצאנו במגילת אסתר בְּעָלִיָּהּ (א, יז).
מנחת שי: עוד בעלי - העיין בשוא לבדו במדויקים כ"י ובדפוס ישן:

תן לַחֲכָם וְיַחֲכֶם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל געושיאים לשוניים
בכתובת: franklashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺